

Петар Д. ШЕРОВИЋ

ИСТОРИЈА И ТРАДИЦИЈА О СВ. САВИ У БОКИ КОТОРСКОЈ*

Најважнији приморски град у држави Немањића био је Котор у данашњој Боки. Овај је град велики жупан Стефан Немања освојио након дуљег опсиједања негдје г. 1185 те га утврдио и саградио у њему двор. Од тога времена, па све до г. 1370 остаде Котор, а с њим и скоро цијела територија данашње Боке, у држави Немањића. Ово је вријеме, према ономе, што знамо из историје и

Свети Сава

из разних преосталих споменика из онога доба, било за цијелу Боку златно доба. То нам потврђује још и обилата народна традиција, која спомиње скоро све владаре Немањиће, а нарочито пак Немањина најмлађег сина св. Саву.

Како је познато, када је г. 1219 српска црква постала самосталном, св. Сава је основао између осталих нових епископија у српској држави и епископију за Зету. Катедре епископа биле су, по ондашњем обичају, при манастирима. Тако се је столица зетског епископа налазила „в диоклитијском Поморју в храмје архистратига Михаила”.

По мишљењу најпризнатијих наших историчара, потпуно је утврђено, да је епископска столица за Зету била у манастиру св. Арх. Михаила на Превлаци у данашњој Боки Которској.

Овај величанствени манастир са црквом са три апсиде био је ограђен у доба Стефана Првовјенчаног на Превлаци на темељима старог, порушеног, истоименог манастира. Овај се нови манастир и епископи, који су ту становали, врло често спомиње у листинама XIII, XIV и XV вијека, а нарочито има о њему доста података у старом драгоцјеном архиву Окружног суда у Котору.

Када је г. 1346 српска Архиепископија била проглашена Патријаршијом, зетска Епископија постаде Митрополијом, те се у дубровачким књигама чешће спомиње између г. 1362 и 1382 „митрополит св. Михаила” на Превлаци.

---

* Текст преузет из: *Зетски гласник, лист за политику, просвјету и привреду*, Година XI, Бр. 780, Цетиње 27 мај 1939, стр. 2.

За ратовања Балше III Стратимировића с Млечићима год. 1405, када млетачко бродовље угрожаваше которски заљев, не могаше митрополит даље остати на Превлаци, те је врло вјероватно, да је у то вријеме столица Зетске митрополије била пренесена у манастир св. Богородице у Шестанској Крајини. Величанствени превлачки манастир био је неколико година касније разорен.

Када се је г. 1481 повратио у отаџбину из Италије зетски господар Иван Црнојевић, саградио је на Цетињу манастир Рођења св. Богородице и у овај манастир г. 1485 премјестио из Крајине столицу славне Зетске митрополије, гдје се и данас налази.

Рушевине превлачког манастира описао је подробно пок. М. Црногорчевић у „Старинару” г. 1893, а недавно их је посјетио и снимио познати београдски архитект г. Ђурђе Бошковић. Он је међу зидинама Немањићског манастира открио темеље мале цркве ранијег манастира.

Г. Димитрије Витковић у „Гласнику Историског друштва у Новом Саду” књига VII у расправи: „Шта је некад била Врјетанија”, по којој су марчанске владике носиле назив „врјетански”, долази до закључка, да је Врјетанија била наше југозападно Приморје и да су се наши крајишници држали имена Врјетаније, да се не одвоје од своје старине. По Витковићу је та старина манастир св. Арханђела на Превлаци, дакле у Врјетанији или Приморју гдје је било сједиште епископа зетскога. Према томе манастир Марча би био посвећен св. Арханђелима, да народ потсјећа на негдашњи гласовити светосавски манастир на Превлаци, гдје су дуго времена становали Зетски епископи и митрополити.

У чувеном манастиру Савини крај Херцеговога чува се великим пијететом знаменити крст с натписом, у којему се каже, да је то крст св. Саве. О овоме су крсту писали многи наши и страни научници.

Недалеко од манастира Бање, повише града Пераста, на једном великом кршу, од куда извире вода, види се као рука притиснута у камену. Народ вјерује, да је то отисак руке св. Саве, који да је извео живу воду, што ту извире – Нешто слично се приповиједа и у Ораховцу.

На путу између Грахова и Кривошија у камену се види као нека људска стопа, а народ вјерује, да је ту остала утиснута стопа св. Саве, који да је туда често пролазио.

Постанак имена поља Дврсно у Кривошијама, приписује се такођер св. Сави. Приповиједа се, да је св. Сави, када је туда пролазио, од једнога мјештанина нанесена велика увреда и неправда, те је он стога проклео то мјесто, које је било „мрсно”, т. ј. равно и плодно, да се у будуће буде називати „Дврсно”, бива каменито. Када је светац ове ријечи изговорио, цијело мјесто, да је прекрила велика наслага камена и тако постало каменито и неплодно.

У Општини грбаљској постоји предање, да је св. Сава на свом путовању у Свету Земљу, долазио у Грбаљ и да се из данашњег Бигова лађом отиснуо на море. Из историје се пак зна да је св. Сава из Будве кренуо лађом пут светих мјеста.

Али је и у Будви жива традиција о св. Сави. Тако се у Будви приповиједа, да се је једном св. Сава возио барком у близини града. Море је било врло узбуркано, те с тога лађа није могла напријед. Светац се на то баци преко валова једним малим каменом, који допре до острвца св. Николе, а куда камен прелети, појави се из мора камени пут, копље височији од морске површине и то прав као да га је ко градио уз уже (туњу). Св. Сава пође тим путем, а кад стиже на острво, да не би когод за њим дошао, пружи свој штап поврх воде, а пут се улекне три ноге испод воде, те се и данас због тога та пличина назива „Туњом”.

У селу Луштици народ приповиједа, да је св. Сава осветио њихову старинску цркву св. Николе као и старинску цркву св. Сергија и Вакха н Подима.

На подручју Архијерејског намјесништва бококоторског има седам цркава, посвећених св. Сави, што је, по свој прилици у нашем народу највећи број цркава на толикој територији, које су посвећене овом народном Светитељу. Најстарија је од њих црквица св. Саве у Савини, по којој је добио име манастир Савина, а за коју народно предање каже, да је осветио лично св. Сава.

Из предњег се види, да је успомена на св. Саву у нашој чаробној Боки жива колико у иједном другом нашем крају, који се поноси народном светосавском традицијом.